

nos per Christum absoluti; daemon vero condemnatus, suaque potestate in homines exutus est, de quo ait Christus: «Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi efficietur foras.» Et rursus: «Ille (Paracletus) arguet mundum de peccato, de iustitia, et de iudicio, etc. De iudicio, quia princeps huius mundi jam iudicatus est,» Joan. xvi, 11.

37. ET SUBICIAM VOS SCYPTO MEO. — Hebraice: *Transire eos factum sub virga*, scilicet, quasi pastor numerans sigillatim pecora, et cuiusque curam gerens. Hinc, Christo nascente, descriptus est universus orbis, ut Christus eos scriberet in libro vite æternæ, uti ait S. Gregorius, homil. 8 in Evangelio.

ET INDECAM VOS IN VINCLIS FOEDERIS, — id est, ut Hebraeus, in vinculum foederis, q. d. Novum foedus et pactum vobiscum inibo, eoque vos mihi devinciam tum per Esdram, tum potius per Christum.

38. ET FUGIAM DE VOBIS TRANSGRESSORES. — Sicut olim rebelles Iudæos, quos eduxi de Ægypto, in deserto occidi, ut in terram Chanaan promissam non introirent: sic non tam sub Esdra, utpote sub quo omnes non tam educti, quam reducti sunt in Jerusalem; sed sub Christo Iudæos incredulos de sua terra per Titum in totum orbem expellam et dispergam, ut nunquam ad eam regrediantur.

39. POST IDOLA VESTRA AMBULATE, — et nolite mihi et meo templo offerre munera, quia indigni estis meo imperio, et nomen sanctum meum poluitis, dum me cum Baal comparatis et colitis, ac mihi offerre simulatis quæ idolis offertis, et qui idolorum cultores estis, meos vos esse dicitis, aut certe me simul cum idolis conferre et colere vultis. Ita Aquila, Chaldaeus, Septuaginta et Hebraei. Unde et Symmachus vertit: *Ita et servite idolis, si quidem non auditis me.*

40. IN MONTE SANCTO MEO, etc., IBI SERVIT MIHI OMNIS DOMUS ISRAEL, — q. d. Ne putetis me vestro cultu indigere, habeo alios, scilicet, qui redibunt Babylone in Jerusalem, qui mihi ibi servient. Secundo et melius, habeo Israelitas spirituales, scilicet Christianos, qui in monte, id est Ecclesia, quæ incipit in monte Sion, mihi servient. Simile est Malach. i, 10 et 11. Ita Maldonatus, Prado et alii.

IN TERRA, — sancta scilicet, aut promissa, id est Ecclesia, quam vetus terra sancta presignabat.

IN QUÆ PLACEBUNT MIHI. — Hebraea: *Ibi occurram eis*, scilicet, quasi in amplexum sponsæ.

INITIUM. — Septuaginta, *primitias decimarum*; Hebraice *מסותהם* *massotehem*, id est onerum vestrorum, et debiti vestri, sive illud ex decimis, sive ex censu, quo quisque tenebatur Deo dare semisiclum ex lege Exod. xxx, 12; sive ex voto, aut aliunde sit debitum.

IN OMNIBUS SANCTIFICATIONIBUS VESTRIS. — Id est, in omnibus festis, quæ mihi sanctificabitis: vel potius, in omnibus sanctis vestris sacrificiis, de-

cimis, oblationibus eritis mihi grati, quasi thymiana fragrantissimum, et suavissimi odoris; hunc enim vocat *odorem suavitatis*, hebraice *quies*, de qua phraasi disserit Gen. vii, 21. Sic Apostolus ait: «Ut fiat oblatio gentium accepta et sanctificata in Spiritu Sancto,» Rom. xv, 16.

41. SANCTIFICABOR. — Id est sanctorum color, vel laudabor et glorificabor a gentibus quasi sanctus, potens, beneficus, fidelis dux israelis, in vobis scilicet liberandis, sicut olim ex Ægypto, ita nunc e Babylone, et maxime e servitute diaboli extolendis et sanctificandis. Vel, «in vobis» passive, id est in vestra sanctitate, pietate, religione, «sanctificabor.»

43. ET DISPLICERITIS VOBIS. — Septuaginta: *Et percutietis facies vestras*, scilicet, quasi in vos indignantes, quod tam beneficentem Deum offenderitis; Symmachus: *Et parvuli vobis videbimini*, id est vos deieciatis et humiliabitis. Prima enim Christi et Apostolorum vox fuit: «Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum,» Matth. cap. iii, 2.

Nota hæc omnia de reditu e Babylone per Esdram; sed melius de redemptione hominum per Christum accipi: huic enim plene conveniunt, licet priorem perstringant. Vide Canon. V.

46. PONE. — Hæc pertinent ad materiam cap. sequentis. Unde S. Hieronymus et alii alii hinc ordiuntur cap. xxi, quia ejusdem est argumenti. Nota: «Pone faciem tuam,» id est obfirmata facie, libere et intrepide vaticinare. Vide cap. iv, 3.

CONTRA VIAM AUSTRIS, ET STILLA AD AFRICUM, ET PROPHETA AD SALTUM AGRI MERIDIANI, — id est contra Jerusalem, ut patet cap. seq., 2. Erat enim Ezechiel in Babylone: Jerusalem autem partim australis, partim occidentalis est respectu Babylonis, hoc est proprie respicit Africum. Unde humum Israel vocat saltum agri meridiani, eo quod silimontosa et nemorosa, ac meridionalis Babyloni. Ita Polychronius. Licet Theodoretus per saltum hunc Jerusalem accipiat, quæ, inquit, dicitur saltus ob sterilitatem fructuum, duritiam, mentis confusionem, et quia ferorum hominum erat receptaculum. Eadem phraasi utitur Isaias cap. ix, 18, et Jeremias, cap. xxi, 14.

STILLA. — Id est, ut Chaldaeus, *vaticinare*. Nam sermo similis est pluviae, utpote qui ex ore dicentium in aures audientium, suaviter quasi stilla illabitur. Vide et aliam causam, quam dedi Canon. XLVIII.

47. COMBURAM IN TE OMNE LIGNUM VIRIDE, ET OMNE LIGNUM ARIDUM, — id est omne omnino lignum, nullo excepto. Omne enim lignum vel viride est, vel siccum. Persistit in metaphora saltus: hic enim lignis abundat, simulque innititur futurum urbis incendium. Sensus est, q. d. Omnes principes, et subiectos; senes, et iuvenes; divites, et pauperes, igni, id est vastationi Chaldaeorum, tradam.

Secundo, melius S. Hieronymus: «Lignum, ait, viride vocat justos, aridum vero peccatores,» quasi dicat: Interficiam in te omnes, sanctos eoque ac peccatores. Sanctos, ut ipsi captivitate mala effugiant morientes: peccatores, ut supplicis tradantur æternis. Sic enim cap. sequent. vers. 3, explicans parabolam, ait: «Occidam in te justum et impium.» Huc alludit Christus, Luc. xlii, 31: «Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?»

FLAMMA SUCCESSIONIS. — Id est, flamma successa non exstinguetur ut prius, sed totam gentem et urbem comburam et evertam. Hebraice est, *flamma flammæ*, id est flamma continua et maxima, ut una continuo alteri succedat. Per flammam intelligit gladium, ut patet cap. sequenti, 3, et quodlibet supplicium, ut dixi Can. XXVI.

COMBURETUR IN EA OMNIS FACIES AD AUSTRUM USQUE AD AQUILONEM. — Vatablus et R. David vertunt: *Ignescant facies eorum, q. d. Præ rubore et ignomi-*

nia videbuntur ignescere et comburi omnes facies captivorum, tota via eunium, scilicet a Jerusalem in Babylonem.

Secundo, «omnis facies,» id est quidquid pulchrum et spectabile est tota Judæa, tam ad austrum quam ad aquilonem vergente, comburetur a Chaldaeis. Ita Prado.

Tertio, Maldonatus, quasi dicat: Omnes facies hominum adeo erunt fame et metu extenuate et pallide, ut combustæ esse videantur, uti ait Isaias cap. xlii, 8.

49. PER PARABOLAS LOQUITUR ISTE? — id est ita obscure ut non intelligatur: vel, q. d. Ipsi dicunt meum sermonem non esse prophetiam, sed parabolicum, ad ostentationem ingenii compositum. Ita Theodoretus. Unde mox cap. sequent. apertius eadem proloqui jubet illi Dominus. Alter Maldonatus, q. d. Ipsi dicunt me delirare, ideoque parabolica; quæ nec intelligantur, nec inter se coherent, loqui

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Explicat parabolam flammæ grassantis in sylvam, quam proposuit in fine capituli præced. dicens: Cladius triplicatus exacutus est, et limatus contra Jerusalem: vade quocumque faciei tue est appetitus. Secundo, vers. 19, prædicit quod Nabuchodonosor in bivio sagittas commiscens, ex iis capiet onem an Jerusalem, an Ammonitis invadere debeat; onem vero casurum contra Jerusalem, itaque contra eam perrecturum regem: quocirca in eam exclamatur, dicens: Iniquitatem, Iniquitatem, Iniquitatem ponam eam. Denique, vers. 28, eandem vastitatem Ammonitis, ac vers. 30, Chaldaeis per Cyrum et Persas intendit (1).

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, pone faciem tuam ad Jerusalem, et stilla ad sanctuaria, et propheta contra humum Israel: 3. et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et eieciam gladium meum de vagina sua, et occidam in te justum et impium. 4. Pro eo autem quod occidi in te justum et impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab austro usque ad aquilonem: 5. Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem. 6. Et tu, fili hominis, ingemisce in contritione lumborum, et in amaritudine ingemisce coram eis. 7. Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, et tabesce-

(1) Absoluta oratione quæ ad captivos in Babylonia pertinebat, cap. xxi, 1-44, Propheta Domini nomine loquens sermo dirigitur ad residuos in Judæa incolas.

Post prolusionem allegoricam, exhibentem, primo, Judæam sub imagine sylvæ, cap. xx, 45, 46; secundo, bellum imminens sub typo incendii omnia late devastantis, 47, 48; tertio, ipsum Prophetam de fato gementem, et velut delirum, fide apud auditores carentem, 49; sequitur narratio prophetica in qua

Pango, præmittitur Dei mandatum ad Prophetam, primo, de sermone faciendo, cap. xxi, 1, 2; secundo, de clade Judæarum irrevocabili prædicanda, 3-5; tertio, de gentilibus, et horum interpretatione addendis, 6, 7.

Secundo, exponitur futurum fatum, per iterata Dei

præcepta, primo, ad denuntiandam gladii imminendi vim acutissimam, 8-11; secundo, ad edendum doloris signum de strage multiplicata hinc eventura, 12-17; tertio, ad declarandam, sub hærentis ad bivium, ac demum per alteram viam irruentis symbolo, Nabuchodonosoris expeditionem contra Judæos, omissis interea Ammonitis, 18-23; quarto, ad ostendendam vindictam sceleribus Judæorum correspondens æquitatem, 24; quinto, ad prædicandum Solecie supplicium, et regis dignitatis decrementum, usque ad Christi adventum, 25-27; sexto, ad subnecendum vaticinium de plaga Ammonitis Judæorum irrisores et idolorum cultores etiam oppressura, 28, 29, et de iudicio quoque horribili in Nabuchodonosorem et in Chaldaeos exsequendo, 30, 32.

omne cor, et dissolvatur universæ manus, et infirmabitur omnis spiritus, et per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, et fiet, ait Dominus Deus. 8. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 9. Fili hominis, propheta, et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exactus est, et limatus. 10. Ut cædat victimas, exactus est: ut splendeat, limatus est: qui movet sceptrum filii mei, succidisti emme lignum. 11. Et dedi eum ad levigandum, ut teneatur manu: isto exactus est gladius, et iste limatus est, ut sit in manu interficientis. 12. Clama, et ulula, fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaude super femur, 13. quia probatus est: et hoc, cum sceptrum subverterit, et non erit, dicit Dominus Deus. 14. Tu ergo, fili hominis, propheta, et percute manu ad manum, et dupliciter gladius, ac tripliciter gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit, 15. et corde tabescere, et multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, et limati ad fulgendum, amici ad cædem. 16. Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus. 17. Quin et ego plaudam manu ad manum, et implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum. 18. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 19. Et tu, fili hominis, pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambe: et manu capiet conjecturam, in capite viam civitatis conjiciet. 20. Viam ponas ut veniat gladius ad Rabboth filiorum Ammon, et ad Judam in Jerusalem munitissimam. 21. Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas: interrogavit idola, exta consuluit. 22. Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut adificet munitiones. 23. Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, et sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum. 24. Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ, et revelastis prævaricationes vestras, et apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiemi. 25. Tu autem, profane, impie dux Israel, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita: 26. Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem sublevavit, et sublimem humiliavit? 27. Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: et hoc non factum est donec veniret cujus est judicium, et tradam ei. 28. Et tu, fili hominis, propheta, et dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, et ad opprobrium eorum, et dices: Mucro, mucro, evagina te ad occidendum, lima te ut interficias et fulgeas, 29. cum tibi viderent vana, et divinarentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita. 30. Revertere ad vaginam tuam in leeo in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo, 31. et effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, et fabricantium interitum. 32. Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

2. **STILLA AD SANCTUARIA.** — Vaticinare contra Sanctum et Sanctum sanctorum, quæ sunt quasi duo sanctuaria, id est sancta templa. Item contra atrium, et porticum, quod est locus et templum populi, in quo prædicarunt Christus et Apostoli. Hic clare explicat parabolam præcedentem, quam proposuit in fine cap. præced. Ita S. Hieronymus.

3. **ECCE EGO AD TE.** — scilicet converto faciem, et mitto furorem meum. Ita Chaldeus. Est apo-

siopesis, significans Deum omnino indignandum.

ENCIAM (educam, dstringam) **GLADIUM MEUM DE VAGINA SUA.** — *Vagina*, ait Theodoretus, est Dei longanimitas, *gladius* est Dei vindicta et supplicium, quod exercuit per Chaldaeos. *Secundo* et verius, gladius est Nabuchodonosor, ut explicatur vers. 19 et 30. *Vagina* est patria ejus, puta Babylon, ut patet vers. 30, g. d. Nabuchodonosorem

et Chaldaeos educam de Chaldaea contra te, o Jerusalem! Ita Maldonatus. Quod ergo parabolice cap. xx, 47, vocavit *ignem*, hic proprie vocat *gladium*.

OCCIDAM IN TE JUSTUM, ET IMPIUM. — Dices quia justitia occidit Deum? Septuaginta, ut hoc evadant, vertunt: *Delebo ex te injustum et iniquum; Chaldeus: Migrare ex te faciam justos tuos, ut perdam peccatores tuos.* Verum Hebræa habent, ut vertit Noster: «Occidam» ergo «in te justum,» scilicet, qui se putat justum, cum vero sit injustus et reus. Est calachresis. Adde, Deus communi clade et excidio (quale erat Hierosolymæ) involvi permittit fontes et insontes, non autem id facit in clade particulari, uti dixit cap. xviii, 4. E: sic hæc duo loca inter se conciliant.

4. **PRO EO AUTEM** (g. d. Si meam gentem, Judæos scilicet, ita punio, quanto magis puniam alienas, quæ lætata sunt de excidio Judæorum, illudque adjuverunt, *Zachar.* 1, 14, puta Ammon, Moab aliasque gentes quæ habitant) **AB AUSTRUSQUE AD AQUILONEM?** — id est ab Jerusalem usque ad Chaldaeam. Verum, quia de solis Judæis hic agit, de Ammon vero agit vers. 28 et 30; hinc melius exponas, g. d. «Ego occidi,» id est occidere decrevi, «justum et impium;» idcirco de facto et reipsa «egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab austro usque ad aquilonem,» ut scilicet grassetur per totam Judæam, et trucidet omnes Judæos habitantes a Dan usque ad Bersabee. Dan enim erat terminus Judææ aquilonaris; Bersabee, australis. Respondent hæc parabole cap. præced., vers. 47.

5. **INREVOCABLEM,** — quem nemo revocare et impedire poterit, scilicet, donec fecerit voluntatem meam, et compleverit justam vindictam.

6. **INGEMISCE IN** (id est præ) **CONTRITIONE LUMBORUM.** — Id est geme ut solent ii quibus contritii sunt lumbi, quales sunt parturientes; aut, g. d. Geme vehementer, ita ut ob suspiria et gemitus lumbi tibi conteri et rumpi videantur. Ita S. Hieronymus et Maldonatus.

IN AMARITUDINIBUS, — scilicet anime, id est amare; Septuaginta, *in doloribus.* Nota hoc præceptum fuisse efficac. Unde Ezechiel correptus fuit acri lumborum dolore, ex eoque gemitus profundus dedit. En quam dara subeunt Prophetæ, ut populum fleant, nimirum: «Si vis me flere, flendum est tibi prius.»

7. **PRO AUDITU** (id est propter auditum, id est rem auditam): **QUIA VENIT,** — quasi dicat: Ingemisce, quia res audita, scilicet clades, quam audivi a Deo, jam adest, et venit in Judæos, eorumque capiti imminet et impendit. Septuaginta vertunt, *pro nimis;* Vatablus, *propter rumorem,* scilicet adventantis hostis.

TABESCET (id est pavore deficiet, et quasi liquecet) **OMNE COR; INFIRMABITUR** (Chaldeus, *obscurebitur;* Septuaginta, *examinabitur*) **OMNIS SPIRITUS,** — id est anima, et anime vis et vigor. De-

seret animus corpora, vis animum, ait Prado.

FLEUNT AQVE, — id est sudor aqueus, vel potius, ut S. Hieronymus, *urina.* «Naturale est enim, inquit, ut timore cogente vesica laxetur, et adversus hominis voluntatem humor defluat.» Vide Canon. LV. Est hic hypotyposis, sive viva descriptio ingentis timoris et pavoris.

9. **GLADIUS, GLADIUS** (geminitio hæc significat terribilem et duplicem, id est multiplicem, Judæis instare gladium, hoc est multam et magnam cito fore eorum stragem) **EXACUTUS EST, ET LIMATUS,** — id est politus. Est periphrasis instantis et acris prælii: in eo enim solent milites gladius acere et polire.

Mystice, gladius iræ Dei vindicæ et exsecutor est diabolus, inquit S. Hieronymus. Sic contra Ammon clamat, vers. 28: «Mucro, mucro, evagina te ad occidendum: lima te ut interficias, et fulgeas.» Idem contra Palestinos vociferatur Jeremias, cap. xlvii, 6: «O mucro Domini! usquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, et sile. Quomodo quiescet, cum Dominus præceperit ei adversus Asealonem, etc., ibique condixerit illi?» Sic alibi sæpe Jeremias Ezechiel quasi chorus choro succinit et concinit, ut quod in Babylone vaticinabatur Ezechiel, hoc Hierosolymis isdem sæpe verbis, quasi *ἀντιφωνῶν* et *ἀντιρροπῶν* resonaret et responderet Jeremias. Similem gladium sæpe Deus gentibus ob peccata ostendit et intentavit. Sic per cometem habentem formam gladii, per annum integrum Hierosolyma incubantem, eidem intentavit excidium per Titum, teste Josepho, lib. VI *Bellæ*, cap. xii.

Sic anno Christi 337, quo mortuus est Constantinus Magnus, ante mortem ejus cometem inusitata magnitudinis diu refulsisse, prænuntium mortis ejus, et cladum quas sub Constantino ejus filio Ecclesie intulerunt ariani, testis est Eutropius lib. X.

Sic anno Christi 444, qui fuit Leonis I Pontificis 5, Theodosii Junioris imperatoris 37, cometes majori anni parte ardere visus, minians et portendens Hunorum irruptiones in Romanum imperium, quas hoc anno facere ceperunt in Illyricum, ait Marcellinus in *Chronico.*

Sic anno Christi 632, qui fuit Heraclii Imperatoris 23, cometes in meridie gladii forma apparuit, minians Christianis, præsertim Palestinis, ob eorum peccata, irruptiones Saracenorum, pota Eububere successoris Mahometis, que eodem anno contigere. Ita Theophanes et ex eo Barolinus.

Sic anno Christi 679, cometes per tres menses apparuit, intentans gravem famem et pestem, que post tres annos secuta est, præsertim in Anglia, uti refert Beda, lib. IV *Hist.* cap. xiii.

Sic anno Christi 837, Ludovicus Imperator, filius Caroli Magni, Aquigrani videns cometes, qui post 25 dies tandem in capite tauri sub au-

DANOQUE TE IN MANUS HOMINUM (hostium) INSPICIENTIUM. — Potest Hebraicum כְּעֵינַי הַבְּרִיחַ *baerim* verti cum Septuaginta et Valabio *barbarorum*, qui nullam personam, ætatis, aut sexus rationem habeant vel, ut Prado, *ardentium*, scilicet, qui quasi in ignitoris sui fabricam tibi interitum, ut sequitur. Significat impetum et furorem Persarum contra Babylonios. Ita Polychronius. Rursum, eos bellicis assuetos, mactandi et jugulandi peritos, ac in cædibus perpetrandis versatos et exercitatos esse.

32. IGNI ERIS CIBUS, — igne comburevis. SANGUIS TUUS ERIT IN MEDIO TERRE, — sanguis tuus absorbebitur et absumentur a terra, ut nemo ulciscatur eadem tuam. Hoc enim significare hanc phrasin, patet *Job XVI, 18*, ubi dicitur: « Terra, ne operis sanguinem meum, » *q. d.* Fac ne moriar inillus. Cum enim sanguis videtur, reducit in memoriam eadem palratam, et requirit vindictam. *Secundo* et melius, *q. d.* Non in latebris, et operis, sed aperte et publice occideris. *Tertio*, et optime, *q. d.* Nullus amicorum colliget sanguinem tuum et cadaver, ut sepeliat, sed in sanguine tuo computresces. Unde sequitur: « Oblivioni traderis, » id est carabis sepulcro: hoc enim mortui memoriam servat. Ita Prado, *q. d.* Nulla erit simulis tui memoria. Clades hæc nomen tuum et famam cum vita exstinguet, et æterno silentio sepeliat.

Moraliter, nota hic quam graviter puniantur tyranni, iique qui eis cooperantur, novisque artes et modos alios opprimendi, torquendi et perimendi adinventum; etiam Deus illi subinde utatur, ut alios castiget. Illustre est exemplum Perilli, Atheniensis fabri, qui, ut Phalaridi crudeli tyranno complaceret, taurum illi æneum donavit, in quo inclusi homines igne supposito cruciarentur, et mugirent ut boves, itaque tyranni aures oblectarent. Nam jussu Phalaridis ipse faber, primus in taurum quem fabricaverat, inclusus, artis suæ experimentum ei dedit. De quo Ovidius:

Et Phalaris tauri videnti cembra Perilli
Torsit! infelix inibat æquet opus.

Tale fuit et Thrasii apud Basirim, quod Ovidius in Ibin ita describit:

Dicitur Ægyptus caruisse juvenibus arva
Imbribus, atque annos sicca fuisse novem:
Cum Thrasius Basirim adit, monstratque piam
Hospitis effuso sanguine posse Jovem.
Illi Basiris: Fies Jovis hostia primus,
Inquit, et Ægy to tu dabis hospes aquam.
Jussus atque (Basiris et Phalaris) fuit; neque enim
Ilex, pastor ulli est,
Quam acies auctores arte perire sua

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Enumerat crimina Jerusalem, scilicet impietatem, incestum, adulteria, cædes, usuras, etc. Quocirca, vers. 17, docet Judæos per hoc quasi versos esse in scorium, ideoque igne esse conflandos et expurgandos. Tertio, vers. 25, docet horum omnium causam exstitisse principes, qui quasi lupi; et prophetas falsos, qui quasi leones præda inhiantes, omne jus et fas violarunt.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Et tu, fili hominis, nonne judicas, nonne judicas civitatem sanguinum? 3. et ostendes ei omnes abominationes suas, et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: et quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur. 4. In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti: et in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es: et appropinquare fecisti dies tuos, et addivoxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium gentibus, et irrisionem universis terris. 5. Quæ juxta sunt, et quæ procul a te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu. 6. Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem. 7. Patrem, et matrem contumeliosis affecerunt in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum et viduam contristaverunt apud te. 8. Sanctuaria mea sprevisi, et sabata mea polluisi. 9. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, et super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui. 10. Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruata humiliaverunt in te: 11. Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, et socer nurum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. 12. Munera acceperunt apud te ad effundendum

sanguinem: usuram et superabundantiam accepisti, et avare proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus. 13. Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti: et super sanguinem, qui effusus est in medio tui. 14. Numquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ, in diebus quos ego faciam tibi? Ego Dominus locutus sum, et faciam. 15. Et dispergam te in nationes, et ventilabo te in terras, et defecere faciam immunditiam tuam a te. 16. Et possidebo te in conspectu gentium: et scies quia ego Dominus. 17. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 18. Fili hominis, verum est mihi deus Israel in scorium: omnes isti es, et stannum, et ferrum, et plumbum in medio fornacis: scoria argenti facti sunt. 19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scorium, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem, 20. congregatione argenti, et æris, et stanni, et ferri, et plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum, sic congregabo in furore meo, et in ira mea, et requiescam: et conflabo vos. 21. Et congregabo vos, et succendam vos in igne furoris mei, et conflabimini in medio ejus. 22. Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus: et sciatis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos. 23. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 24. Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, et non compta in die furoris. 25. Conjurato prophetarum in medio ejus, sicut leo rugiens, rapiensque prædam, animas devoraverunt, opes et pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius. 26. Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, et polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum et profanum non habuerunt distantiam: et inter pollutum et mundum non intellexerunt: et a sabbatis meis averterunt oculos suos, et coinquinabar in medio eorum. 27. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, et ad perdendas animas, et avare ad sectanda lucra. 28. Propheta autem ejus limiebant eos absque temperamento, videntes vana, et divinantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus. 29. Populi terræ calumniabantur calumniam, et rapiabant violenter: egenum et pauperem affligebant, et advenam opprimebant calumnia absque judicio. 30. Et quæsi de eis virum, qui interponeret sepem, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: et non inveni. 31. Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

2. NONNE JUDICAS (nonne arguis, increpas; *judicare* enim significat quemvis actum judicis, *q. d.* Quid cessas arguere et increpare) CIVITATEM SANGUINUM? — Id est Jerusalem, quæ tot innocentium sanguinem fudit. Nota synecdochen. Per effusio sanguinis enim significat omnem injuriam oximo illatam contra secundam tabulam Decalogi; sicut per idololatriam significat omnia peccata contra primam tabulam, id est contra Deum, commissæ.

3. CIVITAS (est ista) EFFUNDENS SANGUINEM IN MEDIO SUI (publice et impune), UT VENIAT TEMPUS — punitiois et supplicii ejus. Patet ex vers. sequent.

CONTRA SEMETIPSAM, — in suam perniciem. 4. APPROPINQUARE FECISTI DIES TUOS. — Chaldæus, *dies interitus tui, q. d.* Multiplicando scelera fecisti, ut citius punire te quam decreveram, ut ego ficavi vers. præced. Nota: Peccator suo peccato accelerat sibi tempus mortis et vindictæ, at-

que arcet et contrahit tempora divine longanimitatis.

5. TRIUMPHABUNT DE TE. — Hebraice וְקִרְיָתְךָ *it-calleus*, id est irridebunt te, insultabunt tibi dicendo: « O sordida, nobilis, » id est, o insigniter impudens, nobilis et famosa meretrix! Hebraice enim est, *sordida nomine vel fama*. Vel *secundo*, ut sit antithesis, *q. d.* Quæ prius eras nobilis stemmate, opibus, potentia, iam facta es vilis et sordida meretrix. Hinc eris et « grandis interitu, ut quanto sublimior eras, tanto fortius, et majori fragore ruas, » ait S. Hieronymus, et quæ fuisti nobilis adulteris, fias nobilis tam insigni clade et interitu. Aut, « grandis interitu, » vel, ut alii vertunt, *multæ contritionis*, id est, quæ variis cladibus, puta fame, gladio, peste, contereris et interibis. Ita R. David.

6. SINGULI IN BRACHIO SUO. — Chaldæus: *Singuli in fortitudine sua; Vatablus: Quisque principum pro virili sua contendit plebeos opprimere, et*

lepra, menstri et aliis, quae lex quasi immunda prohibet.

A SABBATIS (*q. d.* Videntes a populo sabbatum violari, non eum corripuerunt, sed auerterunt oculos suos, et conniventes dissimularunt; sicque consequinabar, — id est profane tractabar ab eis.

27. PRINCIPES EIUS IN MEDIO ILIUS, QUASI LUPI RAPIENTES PRAEDAM AD EFFUNDENDUM SANGUINEM. — Sicut enim lupi rapiunt praedam, ut occidant, et occisam devorent: ita principes Iudeorum plebeos per calumniam, vel falsos testes, aut per vim opprimebant et occidebant, ut in eorum bona invaderent. Per principes, saeculares intelligit: S. Hieronymus tamen recte hae quoque accommodat Ecclesiasticis: hi enim, ait, fundunt sanguinem non corporum, sed animarum. Unde sequitur: «Ad perendas animas, et avarae sectanda lucra: Nequaquam illo contenti, ait S. Hieronymus, ut qui servant altari vivat de altari, sed postquam ad ministerium Dei accesserint, Cresci divitias congregant.» Audiant isti S. Bernardum, *epist.* 2: «Conceditur, ait, ut, si bene deservis, de altario vivas, non autem ut de altario luxurieris, ut de altario superbias.» Inde comparat tibifrena aurea, sellas depictas, calcarea deargentata, etc. Denique quiddam praeter necessarium victum, simplicemque vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.» Quis tam sancti Doctoris verbis non credat? Vide eundem, *epist.* 33, ubi ait hanc persecutionum omnium Ecclesiae esse maximam: «Ministri, inquit, Christi sunt, et servant Antichristo. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde splendide mensae,» etc. Quocirca Concilium Carthaginense, et citatur *dist. XII*, cap. penult., ita de Episcopis decernit: «Episcopus vilem supellectilem, et mensam et victum pauperem habeat, et dignitatis suae auctoritatem fide, et vitae meritis quaerat.» Hoc reipsa per omnia ornessit S. Augustinus Hipponensis Episcopus, teste Possidonio in ejus Vita. Idem pene ad verbum sancit Concilium Tridentinum, *sess. XXV*, cap. *iv* *de reformat.*, additque ut in tota Episcopi domo nihil appareat, quod a sancto hoc insituito sit alienum, quodque non simplicitatem, zelum Dei, et contemptum vanitatum praese ferat. Subdit deinde hae quoque ad Cardinales S. R. E. pertinere. Qua in re illustre hoc saeculo Episcopis et Cardinalibus omnibus exemplum dedit S. Carolus Borromeus, qui omnem supellectilem alicujus pretii, conopsea, aranea, aliaque ejus generis a se removit, ac sub habitu Cardinalitio veste ex simpliciter teia, et panno utebatur, quin et cubicularis ejus amictus erat ex panno cinerilio, rudi et crasso, quam ipsam vestem totis 44 annis, nunquam mutavit. Vere dixit S. Augustinus in *Psal. LXXVI*: «Omnia philosophiae magistra nobis est inopia.» Et S. Chrysostomus: «Paupertas est manu ductrix in viam, quae ducit ad caelum.» Quin

et Plutarchus: «Contemplus, ait, divitiarum est instrumentum philosophiae.» Et Bias: «Quis dives? qui nihil cupit. Quis pauper? avarus.» Et Seneca: «Brevissima ad divitias per contemptum divitiarum via est.» Et Crates opes suas in mare dejiciens: «Abile, ait, male cupiditates, ego vos mergam, ne margar a vobis.» Denique S. Gregorius: «Ille, inquit, pauper est, qui eget eo quod non habet. Nam et qui non habens habere non appetit, dives est. Pauperis enim in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cum cum paupertate bene convenit, non est pauper.»

28. PROPHETA AUTEM EIUS LINIEBANT EOS ASSQUE TEMPERAMENTO. — Id est adulabantur principibus, eosque animabant in sua tyrannide, promittentes eis securitatem, et omnia bona; sed falso, et mala fide, ac deceptorie: inventum enim se ab eis deceptos, cum Dei minas reipsa incurrent, et sententiam: perinde ac ille, qui incrustat parietem luto, nec temperat lutum paleis ut sibi cohaereat, deest herum domus; nam lutum friabile non heredit, sed defluet. Vide dicta cap. *XII*, vers. 10. Hujus initionis et adulationis causa erat, quod alimoniam, oblationes aut dignitates a populo aut principibus expectarent, ut dixit vers. 12, 23 et 27. Hoc est quod dixit Isaias cap. *v*, vers. 23: «Vae qui justificatis impium pro muneribus!» Et ex adverso, cap. *XXXIII*, vers. 13: «Qui, inquit, ambulat in iustitiis, etc., et excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit,» etc.

Refert ex nonnullis Hispaniae historicis Ferdinandus Castiglius in *Histor. S. Dominici*, lib. II, cap. *XVII*, pag. 4, olim in regno Aragoniae moris fuisse, ut rex non eligeret sibi confessorium, sed is in comitis regni a Statibus eligeretur, regique daretur. Cui rex non poterat bene facere, vel male, ad hoc, ne vel spes vel timor retardaret confessorium ab officio suo, quin libere, cum ea, qua par est, sinceritate et rectitudine regem moneat, et cum opus esset argueret. Quod enim eo sustineat allatrate pascentem se, aut a quo mirram expectat? Sane si hoc fieret, aut in usum revocaretur, quam securitati conscientiae regum principumque consuleretur, et querelis multis populi satisfieret.

Quocirca idem refert ibidem, B. Raimundus, qui secundus fuit a S. Dominico Ordinis Praedicatorum Generalis Magister, ita datum fuisse confessorium Jacobo regi Aragoniae, qui eum libere ob concubinatum arguit et corripuit: cum rex meliora semper sponderet, sed non praesert, Raimundus ab eo missionem petit. Negavit ille, omnibusque nautis sub pena capitibus prohibuit, ne quis Raimundum alio transveheret. Verum Raimundus, oratione sua implorans Dei opem, accessit ad mare, in eoque cappam suam, facto signo crucis, extendit, in quam quasi in navem inscendit, utens scopulari pro velo, et baculo pro gubernaculo, itaque secundo vento celeriter navigavit, adeo ut sex horarum spatio in

conspicuum Barcinonis venerit. Exscendens in terram collegit cappam, eamque adeo siccam advertit, ac si mare non attigisset. Tota Barcinoniana hujus miraculi excita, ad virum sanctum accurrit. Quin et rex ipse cum tota aula, Sanctum, cum discederet, cappa innavigantem stupens et attonitus conspexit. Hoc speculum sibi proponant confessorii principum.

Similis fuit libertas S. Francisci de Paula, fundatoris Ordinis Minimorum. Hic enim vocatus a Ludovico XI Franciae rege in Galliam, noluit venire: sed Sixtus IV Pontifex ad instantiam regis, jussit eum regem adire. Haque cum rex aegrotus ab eo posceret sanitatem sibi a Deo impetrari, ipse, oratione facta, dixit, id non placere Deo; quocirca hortatus est regem, ut se conformans voluntati divinae, componeret se ad morbi a Deo immisi tolerantiam, indeque ad justum et modestum regimen sui regni, sibi a Deo commissi, atque ad mortem brevi obtenturam, et ad tribunal ad judicium Christi, ad quod brevi vocandus esset, ut rationem et vitam et regni sui Deo exactam redderet. Haec libertas eum regi

venerabilem et amabilem effecit, ut etiamsi rex voto suo non potiretur, tamen eum ut virum eordatum et sanctum coleret, eique plura monasteria in Francia edificaret. Ita habet ejus Vita.

29. RAPIEBANT VIOLENTER. — Hebraea, *rapiebant rapinam*, id est rapinis additi erant.

ABSQUE JUDICIO, — id est absque iustitia, injuste, contra jus et fas.

30. QUESIVI DE HIS VIRUM, QUI INTERPONERET SEFEM, — id est orationem, et, ut Chaldaeus, opera bona, ad me placandum ne populum disperderem. Nota: Ait «de his,» scilicet quos reprehendit. Alioqui enim Jeremias, Baruch et alii viri sancti se sepe pro populo interponabant, et propter eos dilata et mitigata fuit Iudeorum clades.

ET STARET OPPOSITUS. — Hebraea: *Staret in ruptura*. Est metaphora a militibus strenuis, qui, facta muri ruptura, hosti per eam irramptenti sese opponunt. Vide ibi dicta cap. *XII*, 3.

31. EFFUGI, — effundam. Sic et alia praeterita hic significant futura. Est enim continua haec propheta de futuro, non historia de praeterito.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sub parabola duarum meretricum, scilicet Oolla et Ooliba, describit fornicationem, id est idololatram, tam decem quam duarum tribuum, scilicet, tam Samaritae quam Jerusalem: imo assertit Jerusalem in scelere superasse Samaritae. Quocirca, vers. 22, et, aequae ac Samaritae penam adulterarum et homicidarum, puta lapidationem, incendium, gladium et excidium intendant (1).

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, duae mulieres filiae matris unius fuerunt, 3. et fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt: ibi subacta sunt ubera earum, et fractae sunt mammae pubertatis earum. 4. Nomina autem earum, Oolla major, et Ooliba soror ejus minor: et habui eas, et pepererunt filios et filias. Porro earum nomina, Samaria Oolla, et Jerusalem Ooliba. 5. Fornicata est igitur super me Oolla, et insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantes, 6. vestitos hyacintho, principes et magistratus, juvenes cupidinis, universos equites, ascensores eorum. 7. Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos: et in omnibus in quos insanivit, in immunditatis eorum polluta est. 8. Insuper et fornicationes suas, quas habuerat in Aegypto, non reliquit: nec et illi dormierunt cum ea in adolescentia ejus, et illi confrugerunt ubera pubertatis ejus, et effuderunt fornicationem suam super eam. 9. Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus virorum Assur, super quorum libidinem. 10. Ipsi discooperuerunt ignominiam ejus, filios et filias ejus tulerunt, et ipsam occiderunt gladio:

(1) Non mirum videri debet in prophetis Eschielis, et speciatim in hoc capite occurrere similitudines et allegorias a rebus minus decentibus petitis; nam, ut recte observavit Janssens, istae similitudines, allegoriae, etc., a moribus Occidentalium aliene, aptissime erant ad superbos, perversos, pravitateque Iudeos confutandos. In calidis Orientis regionibus alia est decoris ratio, quam in frigidis Occidentis plagis. In Oriente, ubi

sexus femineus ab altero sexu separatim habitat, homines et liberi de hujusmodi rebus loquuntur, quin aliquid inde offendatur.

Ceterum posterioribus saeculis Hebraei lectionem prophetiarum Eschielis nonnisi 30 annis annuum adeptis permisissent. Juniores et carnis molestiis subjecti, a lectione prophetiarum Eschielis abstineant.